

Bernadeta Iwańska-Cieślik

Książki z księgozbioru rodziny Strzemboszków i Andrzeja Lisieckiego w zbiorach Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku : w uzupełnieniu pracy "Kolekcje historyczne, księgozbiory szlacheckie XVI-XVII wieku"

Studia Włocławskie 9, 469-476

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

BERNARDETA IWAŃSKA-CIEŚLIK

**KSIĄŻKI Z KSIĘGOZBIORU
RODZINY STRZEMBOSZÓW I ANDRZEJA LISIECKIEGO
W ZBIORACH BIBLIOTEKI
WYŻSZEGO SEMINARIUM DUCHOWNEGO WE WŁOCŁAWKU
W uzupełnieniu pracy**

Kolekcje historyczne, księgozbiory szlacheckie XVI–XVII wieku¹

W trzydziestym tomie *Prac Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie* zostały zamieszczone dwa opracowania na temat staropolskich księgozbiorów historycznych. Pierwsze, autorstwa Elżbiety Bylinowej, to *Renesansowy księgozbiór rodziny Strzemboszów*, natomiast drugie pt. *Instygator koronny Andrzej Lisiecki i jego księgozbiór* zostało napisane przez Krystynę Opalińską. Obie autorki obecnie zajmują stanowiska kustoszów w Gabinetce Starych Druków Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie. W kręgu ich zainteresowań naukowych znalazła się także historia książki. E. Bylinowa brała udział m.in. w organizowaniu wystawy pt. „Druki XV i XVI” na podstawie warszawskich zbiorów uniwersyteckich. Niniejsza recenzja ma na celu przede wszystkim uzupełnienie i wskazanie miejsca przechowywania dodatkowych prac, których właścicielami byli J. Strzembosz oraz A. Lisiecki.

Pierwsza rozprawa jest wynikiem przeprowadzonych badań proveniencyjnych w zasobie starych druków Biblioteki Uniwersyteckiej i innych bibliotek polskich; ich celem było ustalenie zestawienia zachowanych **książek należących niegdyś do rodziny Strzemboszów**. Autorka przedstawiła najpierw kolejnych członków tej rodziny: Andrzeja Strzembosza starszego (zm. 1562), który był właścicielem 8 pozycji w 3 woluminach; Jana Strzembosza (1545–1606), będącego w posiadaniu przynajmniej 72 pozycji (w 92 woluminach); Andrzeja Strzembosza młodszego (zm. 1640), w którego księgozbiorze z pewnością znajdowało się 12 pozycji (w 33 wol.); dodatkowo wymieniony jest Adrian Strzembosz, znany tylko z jednej pozycji. E. Bylinowa opisuje księgozbiory poszczególnych członków rodzi-

ny Strzemboszów według następującego schematu: kim była ta osoba i gdzie można znaleźć jej książki, jaki jest zakres tematyczny kolekcji, a także jej proveniencja typograficzna. Następnie autorka zainteresowała się przede wszystkim znakami własnościowymi pozostawionymi przez Strzemboszów, szczególną wagę przywiązując do opraw i superekslibrisów. Autorka posługuje się w tym zakresie obszernym materiałem porównawczym i ukazuje tendencje zdobnicze epoki.

Po przedstawieniu właścicieli i zgromadzonych przez nich – w czasie studiów i kariery naukowej czy duchownej – ksiązek, autorka przystąpiła do ich analizy treściowej. Całość zamknęła podrozdziałem poświęconym dalszym losom księgozbioru rodziny szlacheckiej oraz pozycjom, które nie zostały odnalezione, a mogły się znajdować w zasobie chociażby Jana Strzembosza. Z dalszych losów poszczególnych pozycji dowiadujemy się, że część księgozbioru została przekazana do klasztoru kanoników regularnych w Mstowie oraz do kanoników regularnych w Kaliszu. Dodatkowo autorka prześledziła dzieje wielu pozycji rozproszonych po dawnych bibliotekach polskich.

Niezbędnym elementem pracy poświęconej księgozbiорom XVI i XVII-wiecznym wydaje się zamieszczenie w formie aneksu zestawienia wszystkich zachowanych ksiązek. Tak też stało się w tym przypadku. E. Bylinowa zamieściła wykaz 92 dzieł (w 130 wol.). Przy opisie każdej pozycji zostały zamieszczone takie dane, jak: cytata bibliograficzna, proveniencje, oprawa i jej stan zachowania, sygnatura biblioteki przechowującej daną pozycję. Większość ksiązek znajduje się obecnie w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie, następnie w Bibliotece Seminarium Archidiecezjalnego w Warszawie i Bibliotece Narodowej. Niewielki fragment zbiorów rodziny Strzemboszów znajdują się w krakowskiej Bibliotece Jagiellońskiej i Bibliotece Czartoryskich.

Uzupełnieniem wykazu E. Bylinowej jest praca Ludvicusa Granatensi *Conciones de praecipuis sanctorum festis, a festo beatissimae Mariae Magdalenae* (Antverpia 1588) ze zbiorów Biblioteki Seminarium Duchownego we Włocławku (BSW XVI.Q.2101). Poza zapiską ręczną „Joannes Strzembosz” na karcie tytułowej na górnej okładzinie znajduje się superekslibris introligatorski Jana Strzembosza (odmiana III, wariant A, il. 9 w pracy E. Bylinowej). Książka ta, tak jak większość pozycji należących do J. Strzembosza, została przekazana do klasztoru w Mstowie, a w XIX wieku trafiła do biblioteki włocławskiej².

Druga rozprawa, autorstwa Krystyny Opalińskiej, przedstawia **księgozbiór instygatora koronnego Andrzeja Lisieckiego** (zm. 1639). Opisu

sylwetkę właściciela książek, K. Opalińska podaje dane na temat jego pochodzenia szlacheckiego, kariery prawniczej, środowiska, w którym się obracał. Następnie omawia drogi zdobycia majątku, a w końcu jego twórczość piśmienniczą. Dzięki jego pracom pt. *Obrona wolności i praw Rzeczypospolitej* oraz *Trybunał Główny Koronny* dowiadujemy się o dużym czytaniu A. Lisieckiego, który musiał dysponować znacznym zasobem literatury fachowej. Autorka przedstawia następnie dzieje księgozbioru od momentu jego powstania do czasu przekazania go do biblioteki kolegium jezuitów w Kaliszu w 1636 r. Biblioteka Lisieckiego powiększała się głównie drogą zakupów i pojedynczych darów. Kupował on nie tylko nowości wydawnicze, ale również korzystał z usług księgarzy-antykwariuszy, którzy sprzedawali książki używane. K. Opalińska po wyodrębnieniu zasobu 150 pozycji wskazanej proveniencji wykazała, że instygator często umieszczał w klocek introligatorskim dzieła o podobnej tematyce. Następnie zostały omówione oprawy i superekslibrisy, jak również ekslibris donacyjny wykonany przez jezuitów kaliskich. W dalszych partiach tego krótkiego opracowania autorka podaje proveniencję typograficzną księgozbioru oraz jego zawartość treściową, podkreślając duży zasób literatury prawnej, o zabarwieniu społeczno-politycznym oraz liczne pozycje z zakresu historii współczesnej, jak i starożytnej. A. Lisiecki gromadził również prace dotyczące historii i organizacji Kościoła, polemiki między katolikami i protestantami, publikacje teologiczne. Na marginesie jego zainteresowań zostały wymienione zbiory listów, myśli, prace geograficzne i astronomiczne.

Całość została zaopatrzona w wykaz wszystkich zidentyfikowanych książek należących do A. Lisieckiego. Opis bibliograficzny każdej pozycji jest taki sam, jak w przypadku innych tego typu wydawnictw, czyli poza opisem bibliograficznym podano cytata bibliograficzną, proveniencje oraz opis oprawy, a dodatkowo sygnaturę warszawskiej biblioteki uniwersyteckiej.

Autorka oparła swoją pracę na 150 dziełach (w 156 woluminach) przechowywanych w większości w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie (149 poz.) oraz w Bibliotece Zakładu Narodowego im. Ossolińskich (1 poz.).

Warto uzupełnić ten wykaz o książki należące do A. Lisieckiego, a znajdujące się obecnie w zbiorach wrocławskich. Większość z nich dostała się tutaj po reformatach konińskich, a pochodziła zapewne z tej części księgozbioru, która dostała się po śmierci instygatora członkom rodziny. Dowodem na to są zapiski proveniencyjne pozostawione na wyklejce jednego z klocek introligatorskich (BSW XVI.Q.3077–83)³. Natomiast *Corpus iuris civilis* (Genewa 1590–1595) dostał się do wrocław-

skiej księżnicy wraz ze zbiorami jezuitów z Kalisza. Z biblioteki wrocławskiej prawdopodobnie został wypożyczony przez ks. Franciszka Stopieżyńskiego, profesora seminarium, i po jego śmierci (1911 r.), zaopatrzone już w jego pieczęć własnościową, powrócił na swoje miejsce.

W Bibliotece Seminarium Duchownego we Wrocławku w zasobie starych druków znajduje się 21 druków XVI i XVII-wiecznych w 4 woluminach (BSW XVI.Q.3001–3006, XVI.Q.3043–3049, XVI.Q.3077–3083, XVI.Q.3553) pochodzących z księgozbioru Lisieckiego. W przeważającej liczbie zostały one wytłoczone w oficynach polskich (17 poz.), działających w Krakowie, Wilnie, Kaliszu, Poznaniu, Braniewie i Lwowie. Dwa druki obce pochodzą z drukarni weneckiej i genewskiej. Przy dwóch pozycjach nie zostało podane miejsce druku. W tym fragmencie księgozbioru Lisieckiego 43 procent to książki wydane w języku łacińskim, reszta – w języku polskim. Zakres treściowy zgadza się z tym, który zaprezentowała autorka opracowania. Znalazły się tutaj prace o tematyce społeczno-politycznej, kościelnej i prawniczej. Trzy oprawy zostały zaopatrzone w supereklibrisy, w tym dwa z odmiany II (il. 4, w pracy K. Opalińskiej) oraz jeden z tłoczonym napisem „ANDREAS LISSECKI” i centralną plakietą na górnej okładzinie przedstawiającą Chrystusa ukrzyżowanego z inicjałami IHS. Na druku genewskim znajduje się eklibris donacyjny jezuitów z Kalisza (il. 1, w pracy K. Opalińskiej, tylko bez daty).

* * *

Obie autorki podjęły się zadania przybliżenia dwóch księgozbiorów szlacheckich, które zostały opracowane według różnych schematów. Podczas gdy E. Bylinowa skupiła się przede wszystkim na oprawach i umieszczonych na nich supereklibrisach, K. Opalińska omówiła szczegółowo życiorys oraz otoczenie A. Lisieckiego. W drugiej pracy wkradła się pewna dezorganizacja materiału. Lepiej byłoby, gdyby został podzielony na mniejsze rozdziały, co przyczyniłoby się do większej przejrzystości zgromadzonych informacji. Zarówno pierwsza, jak i druga praca została zaopatrzona w materiał ikonograficzny, niezbędny przy omawianiu szczegółów graficznych supereklibrisów.

Wykaz książek w Bibliotece Seminarium Duchownego we Wrocławku

Skróty:

- BLC – The British Library general catalogue of printed books to 1975, vol. 320, London 1980–1985.
- E – K. Estreicher, Bibliografia polska, t. 12–34, Kraków 1882–2000.

- Górska – Katalog starych druków Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Polonica wieku XVII, oprac. B. Górska, W. Tyszkowski, t. 1–8, Wrocław 1991–1996.
- Jocher – A. Jocher, Obraz bibliograficzno-historyczny literatury i nauk w Polsce, od wprowadzenia do niej druku po rok 1830 włącznie, t. 3, Wilno 1857.
- Ossol. – M. Bohonos, Katalog starych druków Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Polonica wieku XVI, Wrocław 1965.
- Otw. – K. Otwinowski, Dzieła x. Piotra Skargi. Spis bibliograficzny, Kraków 1916.
- PK – K. Piekarski, Katalog Biblioteki Kórnickiej, t. 1. Polonica XVI w., Kraków 1929.
- W – T. Wierzbowski, Bibliographia polonica XV ac XVI ss., t. I–III, Warszawa 1889–1894.
- Woj. W. – M. Wojciechowska, Z dziejów książki w Poznaniu w XVI wieku, Poznań 1927. (W – Drukarnia Wolrabowska).
- Z. I. – J. Zapasko, J. Isajewič, Pamjatki kniżkovogo mistectva. Katalog starodrukiv wydanych na Ukraini, k. 1, Lwiv 1981.

Książka z księgozbioru Jana Strzembosza

[BSW XVI.Q.2101]

Granatensi Ludovicus,

Conciones de praecipuis sanctorum festis, a festo beatissimae Mariae Magdalenaе.

Antverpiae, Ex officina Christophori Plantini, MDLXXXVIII (1588), 4°.

Prow.: 1) „Joannis Strzemboss”.

2) Supereklibris na górnej okładzinie, a poniżej napis: „IOANNES STRZEMBOS”.

3) „Ex catalogo Convent[us] Mstovien[is]”.

Książki z księgozbioru Andrzeja Lisieckiego

Klocek BSW.Q. 3001–3006

[3001] Goslicius Laurentius Grimalius,

De optimo senatore libri duo.

Venetis, Apud Iordanum Ziletium, MDLXVIII (1568), 4°.

Prow.: 1) „Andreae Lisseczkj” (skreślona).

2) Skreślona i nieczytelna.

3) „Aleksandrii Kuszyński Parochi Rogoviensis”.

4) „Pro c[o]n[ven]tu Coninensi ad S. Mariam Magdalenam” [Konin – reformacji].

5) Stare sygnatury: IV 2689, S 13.

BLC 92, 571.

[3002] Karnkowski Stanisław,

De primatu senatorio Regni Poloniae.

Posnaniae, [Wda i dziedz. Jana Worlaba], MDXCIII (1593), 4°.

E 19, 122; Woj.W 91; Ossol. 1274.

- [3003] Heidenstein Reinhold,
Cancellarius sive de dignitate & officio Cancellarij Regni Poloniae...
[Brunsbergae, Typis Georgi Schönfels, po 9 III 1610], 4°.
E 18, 80; Górska, Pol. XVII 2516.
- [3004] Skrobiszewski Jakub,
Vitae archiepiscoporum Haliciensium et Leopoliensium.
Leopoli, In officina Typographica Ioannis Szeligae, Archiepiscopi Typographi,
1628, 4°.
E 28, 197; Górska, Pol. XVII 6636; L.I. 181.
- [3005] Długosz Jan,
Vitae episcoporum posnaniensium.... Opera Thomae Treteri...
Brunsbergae, Typis Gregorij Schönfels, MDCIV (1604), 4°.
E 25, 246; Górska, Pol. XVII 1639.
- [3006] Kącki (Kantski) Krzysztof,
Vitae archiepiscoporum et episcoporum Ecclesiae Cracoviensis.
Cracoviae, [in officina Lazari, MDXCIII (1593)], 4°.
E 19, 4; W 1764
- Klocek BSW XVI.Q.3043–49
- [3043] Powodowski Hieronim
Proposycja z wyroków pisma S[więtego] zebrana: Na Sejm Walny Koronny Kra-
kowski w Roku 1595.
Kraków, Jakub Siebeneicher, MDXCV (1595), 4°.
Prow.: 1) Supereklibris ANDREAS LISSIECZKI.
2) „Pro Conventu Coninienski ad S. Mariam Magdalenam Prum Reforma-
torum”.
3) Stare sygnatury I 262, S 12.
E 25, 193; PK 1158; Ossol. 1955.
- [3044] [Skarga Piotr]
Proces na Konfoederacją z poprawą y odprawą przeciwnika który się ozwał
ganiąc wywody przeciw tey Konf: któremi się ona słusznie hmarza.
[Kraków, Andrzej Piotrkowczyk], 1596, 4s.
E 28, 154; Jocher 9776; Otw. 18; W 1832; PK 1358.
- [3045] [Anonim]
Discurs na confoederacją.
Kraków, b.t., 1607, 4°.
E brak; Jocher 9777.
- [3046] [Anonim]
Deklaracya konfederacye z praw koronnych z Konstytucyi Seymowych, y z Przy-
siąg Krolewskich.

Kraków, b.t., 1607, 4°.
E 15, 118; Jocher 9779.

[3047] [Anonim]
Declaratia nowego prawa confaederatiew.
b.m., b. t., [ok. 1615], 4°.
E 15, 103; Górska, Pol. XVII 1589.

[3048] [Anonim]
Pax non pax seu Rationes aliquot, quibus Confoederations Evangelicorum
cum Catholicis pacem, nullo modo veram esse pacem, breuiter ostenditur.
b.m., b.t., 1615.
E brak; Jocher 9780.

[3049] Dobrocieski Mikołaj
Informacja o niektórych artykułach Między Duchownym a Swietckim stanem.
Kraków, Andrzej Piotrkowczyk, 1607, 4°.
E 15, 262; Górska, Pol. XVII 1652.

Kłoczek BSW XVI.Q.3077–83

[3077] Robert Bellarmin,
Piętnaście stopni, po których człowiek zwłaszcza Krześciański... Przełożone
Lacinskiego na Polskie przez X. Kaspra Sawickiego.
Kraków, Franciszek Cezary, 1616, 4°.
Prow.: 1) Superexlibris „Andreas Lisieczki”.
2) Na wyklejce: Franciszek Lisiecki 1642.
3) „Pro C[o]n[ven]tu Coniniensi PP[Patrum] Reform[atorum] ad S. Mariam
Magdalenam” [Konin – reformacji].
E 12, 449; Górska, Pol. XVII 6118; KBP 1692.

[3078] Januszowski Jan
Nauka umierania chrzescianskiego.
Kraków, Maciej Jędrzeiowczyk, 1619, 4°.
E 18, 476.

[3079] [Nuceryn Sebastian]
Infirmarya chrzescijanska.
Kraków, Franciszek Cezary, 1624, 4°.
E brak.

[3080] [Kołakowski Stanisław],
O prawdziwej Schęśliwości y Błogosławieństwie iako onego dostąpić y w nim
żyć na świecie możemy z Pisma świętego.
Wilno, Jakub Markowicz, 1593, 4°.
E 19, 411; PK 755.

- [3081] Paxillus (Kołek) Bernard,
Wizerun[e]k duchownego żołnierztwa chrześcijańskiego.
Kraków, Maciej Jędrzejowczyk, 1619, 4°.
E 24, 171.
- [3082] Św. Bernard,
Lament albo rozmowa żalosna, y borza straszliwa dusze s ciałem potepio-
nych... rozszerzony... przełożony przez księdza Iana Laszowskiego...
Kalisz, Wojciech Gedeliusz, 1608, 4°.
E brak.
- [3083] Robert Bellarmin,
Nauka Dobrego y szczęśliwego umierania... przez Andrzeja Łukomskiego, Ka-
nonika Krak[owskiego] w Polski ięzyk przetłumaczona.
Kraków, Maciej Jędrzejowczyk, 1621, 4°.
E 12, 445–446; Górska, Pol. XVII 6117; KBP 1651.
- [BSW XVI.Q.3553]
Corpus iuris civilis, codicis D. N. Iustiniani, t. 2–4.
[Genève], Jakub Stoer, Stampus haeredum Eustachij Vignon et Jacobi Sto-
er, 1590–95.
Prow.: 1) Ekslibris introligatorski: „Ex dono Mag[nifici] D[omi]ni D. Andreae Li-
siecki Instigatoris Regni, Surrog[ati] Iud[icii] Castrensis Calisiensis”.
2) „X. F[ranciszek] Stopierzyński” pieczęć.
BLC 206, 17.

PRZYPISY

¹ *Kolekcje historyczne. Księgozbiory szlacheckie XVI–XVII wieku*, Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2004, 205, [1] s. (*Prace Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie*, t. 30).

² K. Rulka, *Superekslibrisy w zbiorach Biblioteki Seminarium Duchownego we Włocławku*, „*Studia Włocławskie*” 6(2003), s. 537.

³ K. Rulka, dz. cyt., s. 544.